

TOPLUMSAL CİNSİYET ALGISININ KADIN İSTİHDAMINA ETKİSİ

Uzm. Hem. Şeyda ÖZTUNA

Tokat Dr. Cevdet Aykan Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hastanesi, Tokat, TÜRKİYE

Uzman Hemşire

0000-0002-0899-1377

ÖZET

Toplumsal cinsiyet tarihten günümüze kadının toplumsal konumunun ve istihdamının belirlenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsan dünyaya gözlerini açtığı andan itibaren o toplumdaki cinsiyet algısına göre beslenir ve şekillenir. Kadınlar ve erkekler açısından farklı anlamlarda ifade edilen bu kavram, kadınları anaç ve istihdam dışında, erkekleri ise ataerkil ve istihdama dahil bir hayata göre hazırlar. Bireylerin sosyal çevresi, yaşadığı kültür gibi etkenler o toplumun toplumsal cinsiyet kavramındaki kadın ve erkeğe atfettiği sorumlulukların neticesinde ayrımcılığa sebebiyet verme olasılığı açısından da oldukça önemlidir.

Günümüzde biyolojik farklılıklarının dışında, toplumsal cinsiyet algısı nedeniyle kadına atfedilen rol ve sorumluluklar sonucunda birçok ayrımcı muameleye maruz kalarak kadın istihdamında zorluklar yaşanmaktadır. Dünya’da ve Türkiye’de toplam nüfusun yarıya yakını kadınların oluşturduğu bilindiğine göre, toplumsal cinsiyet kavram algısının kadın istihdamında ayrımcı yaklaşımlarla sonuçlanmaması adına gerekli tedbirlerin alınması, kadının güçlendirilmesi, geliştirilmesi ve çalışma hayatında etkin rol almaları sağlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, Geleneksel cinsiyet rolleri, Toplumsal cinsiyet rolleri

ABSTRACT

Gender has been an important factor in determining the social position and employment of women since history. From the moment a person opens his eyes to the world, he is nourished and shaped according to the gender perception in that society. This concept, which is expressed in different meanings for women and men, prepares women for a patriarchal and employment-related life, except for maternal and employment. Factors such as the social environment of individuals and the culture they live in are also very important in terms of the possibility of causing discrimination as a result of the responsibilities that society attributes to women and men in the concept of gender.

Today, as a result of the roles and responsibilities attributed to women due to their gender perception, apart from their biological differences, they are exposed to many discriminatory treatments and difficulties are experienced in women's employment. According to well known that women comprising nearly half of the total population in the world and Turkey, on behalf of the result in discriminatory approach to women's employment concept of gender perception in taking the necessary measures, women's empowerment, development and taking an active role in working life should be ensured.

Keywords: Perception of gender, Traditional gender roles, Gender roles

çekincesiz olarak imzaladı.

- 1997 yılı kadının statüsü ile ilgili önemli ilerlemeyi sağlayabilecek bir adımın atıldığı yıl olup, zorunlu temel eğitimi beş yıldan sekiz yıla çıkaran 4306 Sayılı Kanun yürürlüğe girdi.
- 1998: Aile içi şiddete uğrayan kişilerin korunması için gerekli tedbirlerin alınmasını düzenleyen 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlüğe girdi.
- 2002: Kadın-erkek eşitliğinde önemli maddeler içeren yeni Medeni Kanun yürürlüğe girdi.
- 2005: Yeni Türk Ceza Kanunu 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girdi.
- 2005: Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 50.000'i geçen belediyelerin kadınlar ve çocuklar için koruma evleri açmalarının belediyelerin görev ve sorumlulukları arasında olduğuna ilişkin düzenlemenin bulunduğu Belediyeler Kanunu yürürlüğe girdi.
- 2005: Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu çalışmalarına başladı.
- 2006: “Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirler” konulu Başbakanlık Genelgesi yayımlandı. • Türkiye, üyesi olduğu Birleşmiş Milletlerin kadınerkek eşitliği konusunda uluslar arası düzeyde organize ettiği toplantıların hepsine resmi düzeyde katılarak alınan kararları imzalamıştır.
- Pekin IV. Dünya Kadın Konferansı'nın önerileri paralelinde Türkiye'de halen sayıları 15'e ulaşan “Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezleri”nin üniversiteler bünyesinde kurulması da konunun bilimsel yönünün incelenmesi ve savunuculuk aktiviteleri yönünden önemlidir. Bu kapsamda 2001 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde de Rektörlüğe bağlı olarak “Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (HÜKSAM)” kurulmuş olup, Merkezin temel amacı “toplumsal cinsiyet eşitliği” konularında bilimsel çalışmalar yürütmek ve savunuculuk yapmaktır. HÜKSAM kurulduğundan bu yana temel amacına uygun pek çok aktivite gerçekleştirmiş olup, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve sağlık bağlantısını kuran temel yayınlarının yanı sıra, bu yazıda ele alınan konu yönünden çok önemli olan, Dünya Sağlık Örgütü- Avrupa Bölgesi işbirliğinde, Türkiye dahil 7 Avrupa ülkesinde yürütülen “Sağlık Politikalarının Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Duyarlılığı Yönünden İncelenmesi” çalışmasını da yürütmüştür. Bu çalışma kapsamında Türkiye'de Anayasa dahil 1930 - Umumi Hıfzıssıha Kanunu, 1957 - Nüfus Planlaması Hakkında Kanun, 1961- Sağlık Hizmetlerinin Sosyalleştirilmesine Dair Kanun ve 1983 - Nüfus Planlaması Hakkında Kanun olmak üzere 5 temel yasa toplumsal cinsiyet duyarlılığı yönünden incelenmiştir. Sonuçta, 1980 öncesi çıkarılmış olan yasaların toplumsal cinsiyet eşitliğine daha az duyarlı oldukları ve hatta bazen bu yasalarda kadınların geleneksel rolünü pekiştiren maddelerin varlığı tespit edilmiştir. Bu incelemede 1983 yılında kabul edilen 2827 sayılı Nüfus Planlaması Kanunu en toplumsal cinsiyete duyarlı “gender-sensitif” yasa olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın ikinci fazı UNFPA tarafından desteklenmiş olup, Ankara, İstanbul, Diyarbakır ve Mardin İlleri'nde, toplumsal cinsiyete duyarlı olan 2827 Sayılı Yasa'nın, sağlık personeli tarafından ne ölçüde toplumsal cinsiyete duyarlı olarak uygulandığı incelenmiş, beklenebileceği gibi sağlık personelinin uygulamalarda toplumsal cinsiyete duyarlı davranmadıkları saptanmıştır. Bu da sadece yasaların varlığının uygulamalar için yeterli olmadığı savını güçlendirmektedir (31).

Tüm bu yasal değişiklikler yapılmış ancak toplumsal eşitlik anlayışı değişmediği için hala kadına yüklenen toplumsal bakış değiştirilememiştir (29). Türkiye'de 2011 yılında, 15 ve daha yukarı

yaştaki nüfus içerisinde işgücüne katılma oranı %47,5 olup, bu oran erkeklerde %69,2, kadınlarda ise %25,9 oldu. Avrupa Birliği üyesi ve aday ülkeler arasında kadınların işgücüne katılma oranının en düşük olduğu ülke Türkiye'dir. Bunun sonucu olarak BM istatistiklerine göre Türkiye, BM ülkeleri arasında kadınların işgücüne katılımında dünyada en düşük oranlara sahip 10 ülkeden biridir (32).

Bu nedenle bir anlayış değişikliği gerekmektedir;

- Kadınların eğitilmesi
- Sağlık, siyaset ve kamu yaşamına katılmada kadınlara öncelik tanınması
- Kadınların rol ve sorumluluklarına ilişkin olumsuz kalıp ve yargılarla mücadele edilmesi
- Sorumlulukların birlikte paylaşılması
- Aile içinde kararların birlikte alınması
- Hak ve sorumluluklarda eşitlik
- Ailedeki kız ve erkek çocuklarının eşit davranılarak yetiştirilmesi
- Kadınların toplumda görev almasını sağlamak ve desteklemek, istihdamını arttırmak, kadının çalışma hayatıyla iş hayatının örtüşmesini sağlamak
- Kadınların şiddete uğramasını engellemek
- Ayrımcılığın yasaklanması ve ayrımcılıkla mücadele konusunun geliştirilmesi
- Eşit fırsatlar sağlanması
- Olumlu ayrımcılığın uygulanması Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması için yapılması gerekli konulardan bazılarıdır (32).

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve toplumda kadına biçilen rollerin değiştirilmesi için tüm toplum olarak kadınların önüne çıkarılan engelleri kaldırarak, onları eşit birey olarak kabullenip toplumda hak ettikleri yeri almaları sağlanmalıdır (29).

5. SONUÇ

Üzerinde durulması gereken temel nokta şudur ki, kadın ve erkekler doğdukları andan itibaren algılanma biçimlerindeki normalden sapmalar nedeniyle kadını ayrımcılığın merkezinde konumlandırmaktadır. Ayrımcılığın merkezinde olan kadın kendisine atfedilmiş olan rol ve sorumlulukları yıllarca sırtında bir yük gibi taşıyarak yaşamının çoğu döneminde bazı engellenmelerle maruz kalmaktadır.

Kadınların iş hayatındaki istihdamının son yıllarda arttığı söylene de yapılan çalışmalar bize gösteriyor ki, toplumsal cinsiyet algısı gereği yaşanan bu engellenmelerle baş etmek zorunda bırakılan kadın, istihdamda istenilen oranlara ulaşamadığı görülmektedir. Kadınların hala istenen oranlarda istihdam edilmemesi, öncelikli sorumluluklarının ev işleri olarak algılanmasıyla birlikte aileyi aksatmayacak bir iş bulmak mecburiyetinde bırakılmasıdır. Bu durum kadınların çalışacağı

istihdam alanlarını daraltmaktadır. Dünya nüfusunun yarıya yakını kadınların oluşturması nedeniyle de bu konu önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak tek bir alan olan yasalarda değişiklik yapılmasının yeterli olmayacağı, toplumsal cinsiyet rol algılarına yönelik bilinçli farkındalık yaratılarak istihdam oranlarının artacağı ve toplumun kadına yüklediği sorumluluklarda değişime gidileceği, kadının güçlenip konumunun gelişeceği ve böylece ülkenin refah seviyesinin de artacağı düşünülmektedir.

6.KAYNAKÇA

1. Yılmaz, C. (2019). Toplumsal Cinsiyet Algısının Kadınların Çalışma Yaşamı Üzerindeki Etkileri; Artvin Örneği. Yüksek Lisans Tezi.
2. Tekin, Ö.A. (2017). Turizm Sektöründe Toplumsal Cinsiyet Algısı: Beş Yıldızlı Otel Çalışanları Üzerine Bir Araştırma. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD) Cilt 4, Sayı 12, 669-684.
3. Bhasin, K. (2003). Toplumsal cinsiyet “bize yüklenen roller” (Çev. K. Ay). İstanbul: Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları.
4. Öngen, B., Aytaç, S. (2013-2). Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Değerleri İlişkisi. Sosyoloji Konferansları No: 48/1-18.
5. Zeybekoğlu, Ö. (2013). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu. Eğiten Kitap.
6. Orhan, B., Yücel Ö.R. (2017). Türkiye’de Sağlık Hizmetleri Sunumuna Cinsiyet Açısından Bakış. Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Derg;1:53-59.
7. Connell, R.W. (1998). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika. Çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
8. Aksoy, N. (2006). Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme ve kadının statüsü genel müdürlüğünün rolü. Kadın statüsü uzmanlığı tezi, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara.
9. Dökmen, Z. Y. (2012). Toplumsal Cinsiyet: Sosyal Psikolojik Açıklamalar. İstanbul: Remzi Kitabevi.
10. Sarıbay, A. S. (2001). Erken Yaşlarda Cinsiyet Rolü Kazanımı Üzerine Ebeveynlerin Etkisi. Psikoloji Denemeleri, (2-3), 4-8.

11. Seçgin, F., ve Tural, A. (2011). “Sınıf Öğretmenliği Bölümü Öğretmen Adaylarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları”, e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences, 1C0452, 6, (4), 2446-2458.
12. Fitzpatrick, M. K., Salgado, D. M., Suvak, M. K., King, L. A., & King, D. W. (2004). Associations of gender and gender-role ideology with behavioral and attitudinal features of intimate partner aggression. *Psychology of Men & Masculinity*, 5(2), 91- 102.
13. Amato, P. R., & Booth A. (1995), Changes in gender role attitudes and perceived marital quality. *American Sociological Review*, 60, 58-66.
14. Cangöz, İ. (2013). İletişim Fakültesi Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Farkındalığı ve Cinsiyetçi Şiddetle İlgili Görüşleri. *İletişim*, 19, 41-64.
15. Kahraman, L., Kahraman, A. B., Ozansoy, N., Akıllı, H., Kekillioğlu, A. ve Özcan, A. (2014). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi toplumsal cinsiyet algısı araştırması. *Turkish Studies*, 9(2), 811-831.
16. Buunk, B. P., Kluwer, E. S., Schuurman, M. K., & Siero, F.W. (2000). The division of labor among egalitarian and traditional women: Differences in discontent, social comparison, and false consensus. *Journal Of Applied Psychology*, 30, 759-779.
17. Aydın, B., Kavuncu, A. N. (1991). Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinde cinsiyet rollerinin araştırılması. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 1 (2), 23–39.
18. Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı. *Ekev Akademi Derg • ICOAEF Özel Sayısı*.
19. Bem, S.L. (1975). "Sex role adaptability: One consequence of psychological androgyny", *Journal of Personality and Social Psychology*; Vol.31, No.4, 634-643.
20. Albayrak, H.Ş. (2020). Kadın Olmak İslam, Gelenek, Modernite ve Ötesi. İz Yayıncılık.
21. Altan, A.Ş. (2000). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, Ankara.
22. Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354.
23. Dökmen, Z. Y. (2004). Toplumsal cinsiyet (ikinci baskı). İstanbul: Sistem Yayıncılık.

24. Yener, S., Demirtaş, Ö. (2019). Kadın Çalışanların Yaşam Kalite Algılarının Rol Stresi Üzerindeki Etkisi. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Derg; 7(4) 245–255.
25. Kılıç, D., Öztürk, S. (Mart 2014). Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımı Önündeki Engeller ve Çözüm Yolları: Bir Ampirik Uygulama. Amme İdaresi Dergisi, Cilt 47, Sayı 1,107-130.
26. Ersoy, E. (2009). Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği). Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(2), 209-230.
27. Karakaya, H. (2018). Toplumsal Cinsiyet Algısı, Din ve Kadın. Journal of Analytic Divinity Cilt/Vol: 2, Sayı/Issue: 2,36-62.
28. Killingsworth, Mark R. – Heckman, James J. (1986), “Female Labour Supply: A Survey”, Ashenfelter, O. - Layard, R. (Ed.), Handbook of Labor Economics, Vol. 1,ElsevierSciencePublishers, BV.
29. Tuskan, A.A. (2012). Toplumsal Cinsiyet Toplumda Kadına Biçilen Roller ve Çözümleri. http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1179.pdf
30. Klasen, Stephan – Lamanna, Francesca (2009), “The Impact of Gender Inequality in Education and Employment on Economic Growth: New Evidence for a Panel of Countries”, Feminist Economics, Vol. 15, No: 3, July, s. 91-132.
31. Akın A. (2007). Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayırıcılığı ve Sağlık. Toplum Hekimliği Bülteni; Cilt 26, Sayı 2.
32. TÜİK (2014). Hane halkı işgücü İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16007> (Erişim Tarihi: 13.10.2014).